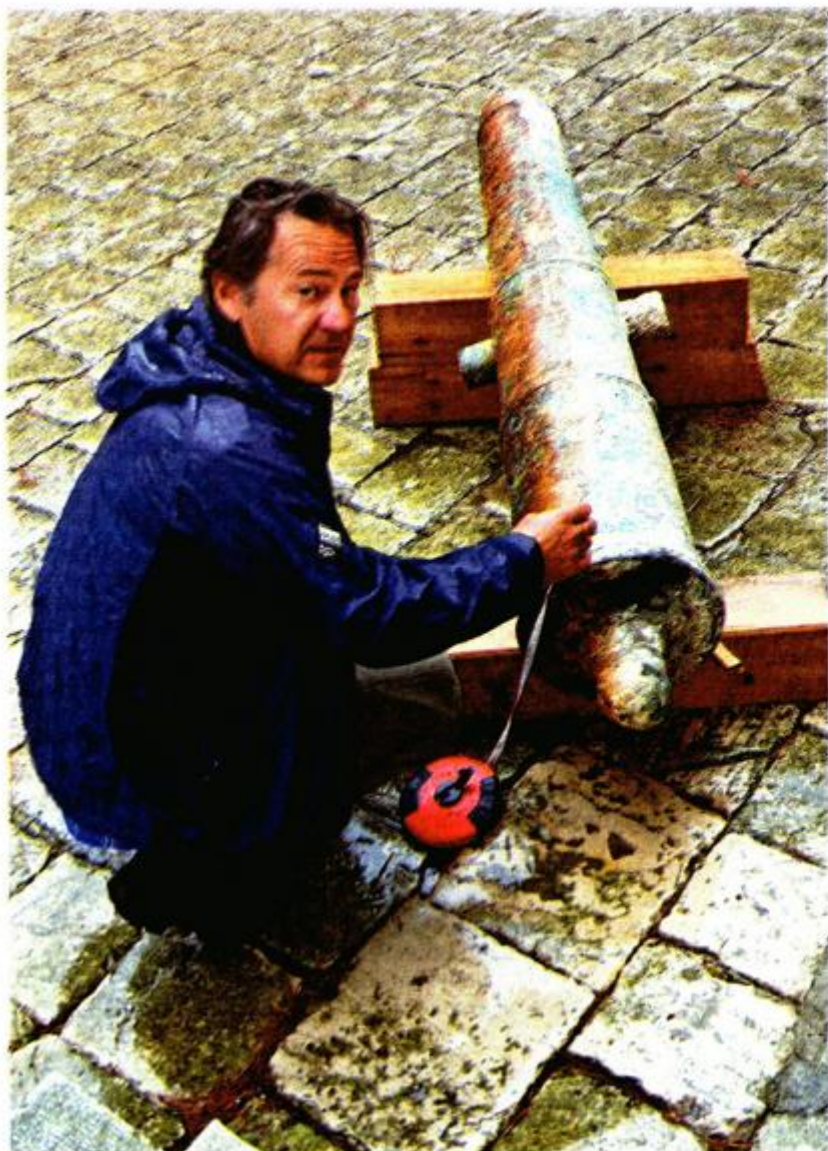

PODvodni arheolozi istražuju ostatke dvaju brodova, antičkog i novovjekog

IZ VIŠKE VALE 'izronio' rijetki mletački top

➔ Brončani top pronađen na brodu potopljenom u Napoleonovo doba ima utisnut simbol krilatog lava i prvi je takav pronađen u Jadranu

PAVLE DUGONJIĆ

Arheolog Jurica Bezak sa brončanim topom iz radionice Sigismonda V Alberghettia

Jasenka Leskur Staničić
slobodnadalmacija.hr

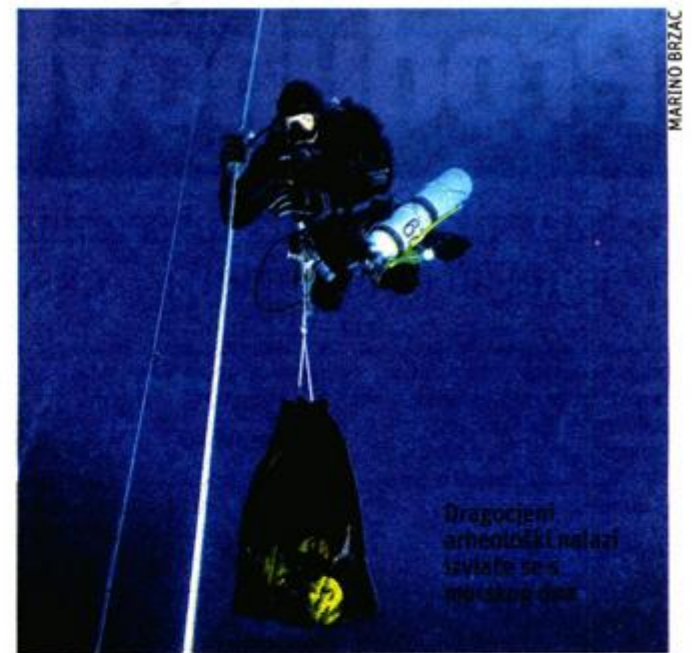
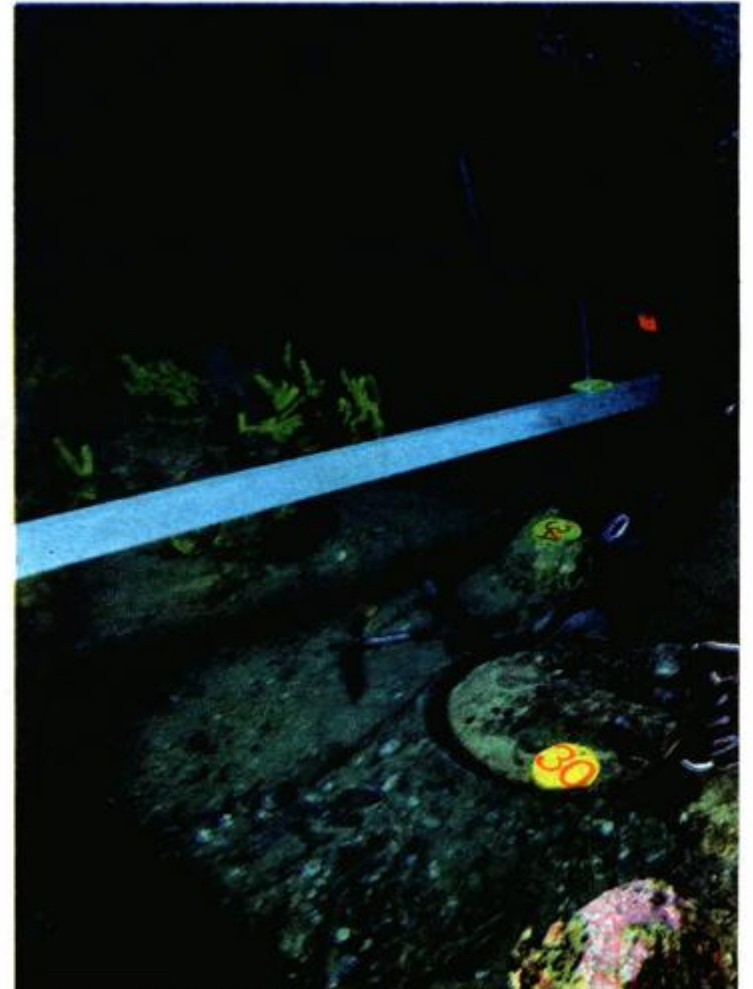
Jadransko more na svome dnu skriva mnoge tajne iz prošlosti, a njihovo otkrivanje misija je ronilaca Hrvatskoga restauratorskog zavoda iz Zagreba koji su posljednjih dana istraživali ostatke antičkog potonulog broda na Palagruži, kao i jednog novovjekog, u blizini viške luke. Na svjetlo dana izneseni su vrijedni i rijetki viđeni arheološki predmeti: kod Palagruže je izronjen olovni "ingot" iz 1. st. prije Krista – star dakle 2100 godina! - i to je tek drugi takav pronađen u našem podmorju.

Na drugom arheološkom nalazištu, nadomak Visa, na ostacima broda za koji se pretpostavlja da je iz vremena napoleonskih ratova, najdragocjeniji nalaz je brončani top, prvi put pronađen u Jadranu, koji na sebi ima simbol mletačkog krilatog lava!

- Palagruža je bila jedna od najvažnijih točaka na antičkim plovnim putovima, koja je spajala obje obale Jadrana. Ovdje se radi o antičkom brodolomu, o plovilu na kojemu se prevozio teret iz ondašnje rimske Hispanije, s područja današnje Španjolske - kaže nam arheolog Jurica Bezak, voditelj istraživanja.

Staklena boca kao trag

- Ovo drugo istraživanje, kod Visa, još je u ranoj fazi, no pretpostavljamo da se radi o brodolomu između 1805. i 1815. godine, kad su se na Visu vodili sukobi između Engleza i Francuza za kontrolu nad Jadranom. Pronađeni brončani top ima natpis godine lijevanja, 1696., s inicijalima proizvođača SA, a simbol krilatog lava, simbol Republike, Serenissime, znak je da je top bio državni, a ne vlasništvo neke obitelji, kao što su, primjerice, topovi izloženi pred kulom u Komiži. Doduše, tada su se topovi iznajmljivali, sama Republika ih je iznajmljivala privatnim trgovcima kako bi štitili teret dok su plovili - jer zarada je bila ogromna. Ovaj naš top izuzetno je dobro očuvan, a djelo je Sigismonda V. Alberghettija, iz jedne od dviju čuvenih venecijanskih obitelji ljevača koji su radili topove za Republiku. Članovi ove obitelji su preko 300 godina izrađivali topove za mletačku državu, a uz ljevače obitelji Di Conti izradili su gotovo sve državne to-

MARINO BRZAC

Dragocijem arheološki nalazi izvrište se u potopljenom dnu

Kod Palagruže je također izronjen olovni 'ingot' iz 1. st. prije Krista – star dakle 2100 godina! - i to je tek drugi takav pronađen u našem podmorju. Metal u piramidalnom obliku porijekom je iz rimske Hispanije, današnje Španjolske

pove od početka 16. stoljeća pa do pada Republike, 1797. godine. Mi još ne znamo točno koji je bio teret broda, znamo da je brod bio dug oko 20 metara, te naoružan s najmanje deset topova, te da je izgorio prije nego je potonuo - priča Bezak, naglasivši da je top zbog svoje vrijednosti i atraktivnosti izvađen s morskog dna "po hitnom postupku". Naime, od do sada 16 poznatih brončanih topova venecijanskog porijekla s jadranskog podmorja, jedini ovaj, tzv. aspida top, ima famoznog lava.

MARINO BRZAC

POSUDA
 iz brodske
 kuhinje sa viškog
 brodoloma

PALAGRUŽA:

'Ingot' priča sve o brodu

- Na antičkom brodolomu na Palagruži koji smo datirali prema pronađenim hispanskim amforama, najznačajniji je nalaz ovaj olovni 'ingot'. U doba antike, naime, metalom se trgovalo u formi 'ingota', oni su se lijevali u piramidalne oblike teške od 25 do 30 kilograma. Svaki je 'ingot' bio obilježen, tako da se može saznati tko je bio vlasnik rudnika - obično se radi o nekom konzulu - i po tome ga točno datirati. Ovaj naš nije još očišćen, pa tek trebamo otkriti čije je ime na njemu. I po broju 'ingota' na brodu znat ćemo radi li se o brodskom teretu ili im je služio tek za popravke na brodu. Osim brojnih ulomaka amfora, na lokalitetu su pronađeni i ostaci brodske opreme, žrvanj za mljevenje žitarica, te jedan olovni dubinomjer – kazuje Jurica Bezak.

A zbog toga postaje i atraktivna meta raznim podmorskim devastatorima ili krijumčarima, kao uostalom i svi drugi povijesni predmeti koji se ilegalno odnose s arheoloških nalazišta.

Ipak, godina utisnuta na topu nije bila presudna za pretpostavku o vremenu brodoloma kod Visa. Za to je poslužila jedna staklena boca koja je, kao i još neki upotrebnici kuhinjski predmeti, gotovo istovjetna posudama pronađenim na jednom drugom potopljenom brodu, na talijansko-francuskom trgovačkom jedrenjaku "Mercurio", iz sastava Napoleonove flote, koji je potopljen 1812. blizu Italije. To je pomoglo stvaranju "radne teze" da se brodolom nadomak više luke dogodio u vrijeme kad su Francuzi pokušavali spriječiti trgovanje engleskom robom, a Vis je bio krijumčarska oaza, čiji su stanovnici nastojali zaraditi s takvim teretom. No, naglašava Jurica Bezak, "arheologija je egzaktna znanost, pa ćemo konačnu potvrdu teorije dobiti tek kad nademo neki čvršći nalaz".

-Zanimljive su okolnosti kako je pronađen ovaj brod, na dubini od 50 metara – navodi dalje voditelj istraživanja.

-Slučajno, vlasnik Ronilačkog centra na Visu je, vraćajući se s ronjenja, izgubio skale i poslao je sina da ih traži, no, on

je – Antonio Nad se zove, umjesto skale našao topove i brod. Sreća je što je on ujedno i arheolog pa je odmah obavijestio Konzervatorski odjel, nekim čudom smo i mi radili na Visu, tako da smo mjesec dana nakon pronalaska već napravili prvi stručni uviđaj – sjeća se Bezak.

Pomoglo je bablje ljeto

Ništa manje nisu zanimljivi ni ostali arheološki nalazi izvučeni s ostataka broda: uz osam željeznih topova, podvodni arheolozi izvukli su hrpu topovskih kugli, sidro, pa čak i dvije cipele, te jednu kost za koju se još ne zna je li životinjskog ili ljudskog porijekla! Potom mjedeno dugme i čitav niz kuhinjskih pomagala od kojih je arheologe najviše nasmijala jedna cjediljka, "šupijera". Tu je još brodski žrvanj, mužar za pripremu začina, niz keramičkih i bakrenih zdjela, kositretni vrč, veliki uteg za kantar vagu... Sve što je izvađeno je pažljivo foto dokumentirano, a predmeti će se dalje istraživati, poput drvenog diska koji je poslan u Lecce u Italiju, kako bi se mjerenjem radioaktivnog izotopa ugljika odredila starost drveta, poznatog u našim krajevima pod nazivom "legno santo", a raste na području Srednje Amerike i zapadne Indije.

Podvodnim arheolozima za vrijeme ronjenja išle su na ruku besprijeorne vremenske prilike ovogodišnjeg babljeg ljeta, a među sretnim okolnostima ističu suradnju s viškom lokalnom zajednicom koja je prepoznala vrijednost ovakvog nalazišta, kao i s Ministarstvom kulture. Na ovom istraživanju okupio se izuzetno kvalitetan tim dubinskih ronilaca, arheologa i snimatelja: uz Juricu Bezaka, tu je Igor Mihajlović i Pavle Dugonjić iz HRZ, te vanjski suradnici Neven Lukas, Vladan Strigo, Marino Brzac, Daniel Frka, Antonio Nad, nalaznik broda, te Saša Denegri iz Konzervatorskog zavoda u Splitu.

Ono, pak, što im usporava istraživanje je velika dubina od 50 metara na kojoj se radi, tako da arheolozi imaju između 20 i 30 minuta vremena po zaronu da "čepkaju" po ostacima broda. Također, hendikep je što je brod gorio, pa se do njegovih ostataka dolazi tek nakon što razbiju površinski, kompaktni sloj.

Za nastavak istraživanja, koje će trajati barem pet, šest godina, od presudne je važnosti povećanje budžeta zbog uvjeta rada na takvoj dubini, naglašavaju oni. Osim što žele zaštititi podvodnu baštinu te rekonstruirati bogatu povijest otoka Visa, arheolozi planiraju nakon svega prirediti izložbu za višku ili splitsku javnost. ●